

Къумпыл Мурат Теуцожь районым зыщээ нэуж...

зераупкээр тльэгүүгээ. Паркын юфшэнрын щыжьотыгь, къоджэдэсхэм мыш яплэнэ-рэу шыыхаф щызэхаштшыгь.

Адыгэ Республикаем и Лышхэе ишшэрийлхэр пээльэ гъэнэфагъэкээ зыгъэцекиэрэ Къумпыл Мурат къазераде-лајэм ишшуагъэкээ къуаджэу Аскъелае дэт гурит еджаплэм игъэлплын епхыгъе юфыгъо башлагъэу зыгъэгумэкиштыгъэхэр зэшохыгъе хууцт. Районым иадминистраие сомэ мин 250-кэ трубэхэр, кранхэр, нэмыхыкэя ящыкэгъе пкынгъохэр къышэфагъэх. Шлэхэу юфшэнхэр аухыщых.

Пэнэжыкъуаэрэ Джэджэхъаблэрэ културэмкэ яунэхэм юфшэншихохэр ащэклох, Пэнэжыкъуае дэтим ышхээ зэблахьу, Джэджэхъаблэ дэтим гъэцекэжынышхохэр разыллэх. Джэджэхъаблэ бэмышлэу тызэком, културэм и Унэу 1974-рэ ильэсийн агъепсыгъагъэм изытет зэдгээлэгъугь. Къатитлоу зэтет унэм игъэкотыгъе гъэцекэжын юфшэнхэр щэклох, аш ибгъагъи зэблахьу. Залышхор, сценэр, кабинетхэр агъэцекэжых, джэхашхохэр зэблахьу, унэ клоцхэр агаалэх. Културэмкэ Унэм башлагъе аш фэдэ гъэцекэжынышхээр зырамышыллагъэр, джы

мылькушхо къазерафыхагъэ-кыгъэм ишшуагъэкэ юфхэр дэгью зэпэфэх.

Шыгу къэтэгъэкыжы Къумпыл Мурат Теуцожь районым къызэком, апэрэ чэзыоу псыхьоу Пшыщэ икъуладжэ изытет зэрэзэригъэлэгъугъагъэр, Адыгэ Республикаем и Лышхэе ишшэрийлхэр пээльэ гъэнэфагъэкээ зыгъэцакиэрэ ялэ-пылэгъоу къуладжэр зэрагъекэбэзгъагъэр. Пащэм Туль-

скэм щыщ предпринимателыр мыш кыгъакли, юфыгъом изэшшохынкэ гъобэкуяаехэм іэпы-іэгту итехникээ афхэгүүгь.

Къуаджэу Пшыкъуйхъаблэ дэсхэри Къумпыл Мурат фэрэзэх культурэм и Унэ ишынкэ къазэрладагъэм фэш. Псэольэшын юфшэнхэм апае республикаем ишаа ахэм сомэ мин 300 къафыхигъэкыт, унашхээм илэтийн пае ыпэррапшлэу пхъэмбгүу кубомет-

ри 10, Къумпыл Мурат районым къызэко нэуж джыри пхъэмбгүу кубометрэ 35-рэ къа-фарагъэшагь. Районым иад-министраие бгыкъухэр зэра-гъэптишт гъучихэр къышэфыгъахх, тенчээ унашхээм тыралхъащыри шлэхэу къызэ-клагъэхъащ. Псэольэшын пээб бэмшлэу тызыщээм, чырбышхэм язэтельхан зэрахгыгъэр, унашхээм илэтийн псынкээу зэрэфжэштхэр тинэриль-эгүүгь.

Псырыкъуаплэм игъэпсынкээ Пэнэжыкъуае юфшэншихо къыпышыль. М. К. Къумпылым а гухэлхэм апае сомэ миллионы 9 фэдиз къыхигъэ-кыгъ. Трубэхэр, нэмыхыкль къышэфыгъахх, техникэм район гупчэм иурамхэм юф ащешлэ, километри 6-м ехьу зикыхээгъэшт псырыкъуаплэр зычалхъащ чыллэхэр агъэхэзарырх.

М. К. Къумпылым лъэклэз ишшуагъэхэм зыгъэцакиэрэ шышхээлүү и 3-м Джэджэхъаблэ специалистхэр, оптышхо зиэ враачхэр къэ-клощых, къоджэдэсхэм япсай-нгыэ изытет аулъякшт. Аш фэдэ мобильнэ комплексир бэмшлэу Гъобэкуайи щылагь.

М. К. Къумпылым къуаджэу Джэджэхъаблэ дэсхэм залоклэм, электроэнергиер икъоу къазэрэлкээмыхээрэмкэ къоджэдэсхэр тхаяусихэгъагъэх. Активым зэлжээ зеэл, Къумпыл Мурат электросетьхам япашэхэм пшээрэль гъэнэфагъэхэр зафеш нэуж электрикхэм щы-клагъэхэр дагъэзыхыгъэх, гу-чычхэм ашыщхэр зэблахьу-гъэх, электроэнергиер дэгьюо къаэлхэе хууцт.

Къуаджэу Джэджэхъаблэ дэсхэм язэулыгээ псэуплэм иад-министраие иунакиэрэ зэрэшы-клягъэр, Къумпыл Мурат иунашхээл аш игъэпсын ухыгъэ-ным пае сомэ миллион фэдиз къызэрхагъэгыгъагъэр къэлгээн фае. Къуаджэу Гъобэкуай спортзалрэ аш иунашхээр ягъэцекэжыхын пэ-люагъэхъащ сомэ миллионы тум ехьоу къафыхагъэкыгъэр. Къоджэдэсхэм яльэу-кэ аш фэдэ унашьор аштагь.

Сурэтхэм арышын таалыгъэхэрээ ыпшээлээ зигугуу къэт-шыгъэхэр, районым ичыл-бэхэм юфшэнхэр зэрашыжъо-тыр къагъэшыллагъэх.

ХЬАКЬУЙ Юр.
Гъэзетэу «Теучежские ве-
сти» зыфиорэм иредак-
тор шхъа.

Фестивалым нахъ

Адыгэ лъэпкъым итарихъ, икултурэ, ыбзэ зыгъэльяпIэу ишыIэныгъэ гъогу риқIорэ цыфхэр щэIэфхэр адигагъэр кIодыщтэп. Миш фэдэ гупшишхэр сшыгъэх Тыркуем щыкIогъэ фестивалым сзыхэлажъэм.

ащ зерифэшьушаушэу зэрэпыльхэр Тыркуем щитхыгъэ мафхэм кытфагъешьипкъэжьыгъ.

Бэдзэогъум и 21-м кыыштэгъяягъеу и 24-м нэс адигэхэр нахыбэу зыдэс къалэхэм ашыщэу Къайсэри тышылаагъ. Хэкужьым щыIэ республикищимэ къарыкыгъэ лыклохэр тызэгусэхэу а мафхэр Тыркуем щидгъэкIуагъэх. Къыхэзэшы сшоицьи мыш щыпсэурэ адигэхэмрэ тыркухэмрэ зэгурьоныгъэ азыфагу зэрильтир, адигэхэм шхъэкIефэнгъэ зэрафашишырэр, зэрэшагъэльяпIэхэрэр.

Фестивалым тыхэлэжъенэу тызэрэкIуагъэр Къайсэри къалэ итхаматэу Челик Мустафа щыгъуаз зэхъум, тыргъэблэгъагъ, ащ шуфэс фабэ къитихыгъ.

— Тыркуем щыпсэурэ адигэхэм шхъэкIефэнгъэу, цыфхэйу ахэлтымкэ шуильэпкь непэ тэгъэльяпIэ, — зыкытфигъэзагъ Челик Мустафа. — Зэгурьоныгъэу, зэфышыткъэхэм дахэу ильэс зэкэлтыклохэм тазыфагу ильым тапекли хэдгъэхъоним, ар дгъэптиштэним тыйдэлэжъэшт.

Нэужым Къайсэри ипащэ къыкIеупчай къизэрэтпэгъокыгъэхэм, къалэм гупшишэу тигъэшьигъэхэм, еплыкIеу фитиэ хуугъэм зашигъэгъозагъ. — Адигэхэм язакъоп хъакэр зыгъэльяпIэрэр, — игушиIэ лъегъэкIуатэ Челик Мустафа. — Тыркухэмни яхъакэ шхъэкIефэнгъэшхо фаша, зэрэгпэфыщтим яшьыпкъэу пылых. Арышь, тикъалэ еплыкIеу фэшьушыщтим сэри сэгъегумекъы. Шъукызэреблэгъагъэр сигуапэ, джыри бысым тышуфхэхъуним тышэгугы.

Къайсэри итхаматэ гущиIэгъу тызыфхэху уж мыш фэдэ фестиваль зэхашэн гухэль ашынэу зэрхуугъэм нахъ игъекIотыгъэхэм, ахэр къитпэгушуатхэзэх хъакIеши тынагъэсыгъ. Хымэ къэралыгъо иных нахъ мышэм, адигэхэр хъакIем зэрэпэгъокыштгъэхэр, шэн-хабзэу дызэрхъэштгъэхэр къахэнагъ ыкIи ар нэрыльэху къитфхэхъуль. «Адигэмэ хъакIэр якIас», «ХъакIе къакомэ, насып къыдэкю» сидигъуи адигэмэ alo. Мы гүшIеэжхэм мэхъанэу ялэм тибысихъэр зэрэригъуазхэрэр,

тигухэлтыгъ, — кытфелуатэ Енэр. — Къалэм щыпсэухэрэр зэхахъэштгъяях, гущиIэгъу зэфхэхуцтгъяях, зэдэуджыцтгъяях. Тыркуем исхэм ямызакъо, хэкужьым щыпсэухэрэр, нэмийкI къэралыгъохэм арысхэри зэузыгъэкIэнх, ахэр зэфэзыщэнхэ зыльэкыи юфтхабэзэ редгэкIокынэу тегупшишагъ. Миш изэхэхэнкэ Тыркуем и Правительствэ, Къайсэри къалэм итхаматэхэр IепыIэгъушо къизэрэтфэхъуяхэр сигушиIэ къышыхэзшы сшоицьи. Фестиваль зэхэштэнэу тызэрэфаэр зызэхэм, тырагъэблэгъагъ, яшуа-

къэтыхуумэнхэм пае тызэусэхтэхэ татегушиагъ. Къэралыгъохэмкэ тызэрээдэлэжъэштлъэнхъохэр дгъэнэфагъях, — кытуагъ Кобл Алааттин.

Дунаим тет адигэхэр зэзыпхыгъэ лъэпкь фестивалыр мэфиттурэ klyagъэ. Ар Къайсэри дэт къоджэ цыклоу Къайнар щизэхашагъ. Къайсэри гупчэм уикIеу укло зыхъукIе, сыхъатым ехъурэ гъогум утетыщт. Уахътэр бэу къыпшихъурэп, сыда пломэ мыш чынпIэ дахь илхэм, узыблэкыхэрэм щылакIеу ялэм ульэпплэ, ар зэогъэзафэ.

Къайнар къоджэ зэклиж

тигъэхъен эхэм зэрэфхэхъэр къытагъэхъен зэрэфхэхъэр къытагъэхъен.

Юфтхабзэм изэхэштаклохэм ашыщэу Кобл Алааттин тызэрэцигъэзагъэу, адигэ лъэпкь фестивалыр къэшьо-удж шыкIеэзаком тетэу гъэпсигъагъэп. Къэралыгъо зэфэшьхъафхэм ашыпсэурэ адигэхэр зэлукIагъэхъен Iэнэ хурахэр ашыгъэхъ, зэхэгүшIэжьыгъэхъ. — Адигэ лъэпкьтим тапекли хэхъонигъэхэр ышынхэмкэ анахъэу тынаалэ зытедгъетын фэе лъэнхъохэр, бзэр, культурэр

циклоу щыт, щыпсэухэрэр хъакIеши ягуапэу къапэгъокыгъэх. Фестивалым цыфхэр къеклонIэнхэу рагъэжъэгээ къодьеу тикуп аш нэсигъ. Адигэхэм анахъ мэхъанэ зэрэтире юфтхабзэм шыр апэ итэу хэлэжъэнхэр яхабз, ау IэкIыб къэралыгъоми мыш фэдэ шыкIеэр щытлэгъуним тышыгүпхыгъэп. Фестивалым къеклонIагъэхэм апхырашын зэральэгъигъэм тигъэгушхуагъ. Адигэ орэдэу пчэгум къышауагъэхэм зэхахъэм къеклонIагъэ сабийхэр адежьиуагъэх. КIэлэцыкIуагъэр адигэ мэкъамэхэм къадашхэу зытэлэгъум, ар дунэе мылькум нахъ лъаплэу къытыхъуагъ.

Хэкужьым икыгъэхэу фестивалым хэлэжъагъэх Адигэ Республиком, Къэрэйтэе-Бэлькъары, Къэрэшэ-Щэрджэсийм, Ингушетиим, Темир Осетиим — Аланием янароднэ аристистэу Нэфышь Чэриим, Адигэ Республикомрэ язаслучженэ аристистэу Быщткью Азэмэт, орэдьо ныбжыкIеу Мишэ Азида, нэмийкIе

ЗИУШЬОМБГҮҮНЭУ МЭГҮГҮЭХ

хэри. Йофтхабзэм джащ фэдэу кыырагъэблэгъагь «Пшэвшээ тхамат» зыфиорэ щитхүүчэр зыхныра Кукэнэ Бэлла

хүцээр зэхвирээ гүкэнэ вэлээ.
— Гухэл нахь мышлэми, адыгэхэр итэкхуяагээх хүгтэх, — орэд цэфхэмкээ цыфхэм агу къэзыгэстгэе Быщтэкъо Азэмат игуушысэхэмкээ къыдэгүащ. — Ахэр нахь зэпэблагээ зэрхьцүүтхэм тыпильын фае. Мыш фэдэ зэхахьэхэм мэхъянэшхо ялэу сэлтийтэ, сыда помэ къэралыгьо зэфешьхафхэм ашыгсэурэ тильтэпкъэгүхэр щызэлүкіэнхэ, гүшүүгэу щызэфхэхунхэ алтэекли. Лээпкъым зыкъезыгтээлэтире зэхахьэхэм сигуапэу са-хэлажье.

Нэүжкүм Тыркуеми, Адыгэ Республикаеми, нэмыхи шъолъырхэми щагъэлтээп! Эрэ орэдьиоу Күшүхъэ Догъян мэфэк! Йофтхъабзэр лъигъэктогтагь. Орэдхэр къызыло уж пчегум итэу къэзэрэу гои лъижъэхэм ащ закыыфи гэзагь, игуалэу пстэуми шүфэс къарихыгь. Пицынэо ныбжыкы! Эу, ау зисэн ау-щыгъэ чыжъяу йугъэ Джэмымыкь Тамбый фестивалыр лъигъэ-клогтагь. Сирием зэо-зэпэуцу-

жыыр кызызыщежъэм, Тамбый иунағо иғұсөү Тыркуем кылгъязэжыгъ. А уахътэм аш ильеси 10 ыныбжыгъэр. Пианинэм кырыргылау зыригъязжай-шыэр ильес нахь мыхъүгъеу Дунәе фестивалым хәләжыагъыкіятонэрә чыпіләр аш кызыщихыгъ. Нәужым аш тыркуе паспорт фашыгъ, кыкіләпты-клорап ильесми фестивалым хәләжыагъ. Текноныгъэр кыди-хыгъеу ихәгъезу хұгулье Тыркуем кыргызэжыгъ. Джәмымыкү Тамбый тә тыздәшшиләгъе зәхап-

хъэм пщынэ къыщеугъ. Имэ-
къэмэ жъынчхэм цыфхэм агу
къыдишшягъ.

— Адыгъ лъепкыр зэзы-
пхырэ юфхъабзэхэм анахь
лъаплэ щылэп, — къытфелутэ
фестивалым къеклолгагъехэм
ащыщэу Джандар Мерал. —
Мыш фэдэ зэхахъ зэрэштыр
зызехсэхым, сигуапэу
сыкъэкльягъ. Туркуем ит къа-
лэу Анкара сыщепсэу, ау сы-
къызыщихъульягъ, сызщапулыгъэр
Къайнар къуаджэр ары.

Къайсэри щыш Натхъо Нур-

хъан джащ фэдэу гүшүйгэу түфэхүүгь. Хэкужьым кыкылгээ купыр фестивалын кынзэрэглүүгээр зеригуулалтад олон мянган хүн чадаагүй.

— Тильэпкэ имээкэмэ дахэхэр непэ зэхэхтыгъяа, хэкужынм къицкыгъе артистхэр зытэлльгүхэм, тичыгужь тыкыуагъяа къытщыхууль, — игушуагъюкэ къыддэгощааг Нурхъан. — Та-пэки мыш фэдэ зэхахьэхэр

нахыбы б хүнхэм тыщэгугбы.
Кыхэгтэшьгээн фае фестивалым цыфхэр куп-купэу зэгтусэхэу кызэрэк угагэхэр. Диназ лякъом щыщэу тызыу-клагэхэр купышхо зэрэхью-щыгэхэр дгэшэлгэуагэе ыкли тигэгушхуаг.

— Тильэпкъ фэгъэхыгээ
лофтхабзэу мыш щызэхаш-
хэрэм тигуапэу тахэлажээ, —
кытфелүатэ Диган. — Хэку-
жымын тыпчыжьэми, тиньдэ-
льфыбзи, тишэн-хабзэхэри зы-

Ioftxhabzexem makhvaneshxo ja'el
selyite. Nybjkylk'eu gushyile-
guy syzyfexhuyg'ehem jaixha-
bem jaixd'el'fyibee zeraqg'a-
sh'e, ja'lep'k' kultur'e, ita-
rihx zaqag'el'yaaze.

рынг зацаа вэ вуажээ.
Ыпэкээс кызэршээс цуягтэй,
Тыркум икъөшьокто купэү
фестивалым хэлжэгтэйр мак-
кэлэн. Къалэу Эскишэхир дэт
Адыгэ Хасэм икупэү «Шы-
блэ» зыфиорэри джащ фэ-
дэу юфтхъабзэм къырагтэй-
блэгтэй. Аш ишацэу Осмэн
Айдэмэйр тиреспублике зэрэ-
щишыр зытэшлэм зытудгээ-
ктэгээ гүшигэгүү тифехүүр.

— Тыркуем сзызыщиэр ильээрэ мэзийрэ хүргье, — къытфеуатэ Айдэмыр. — АР-м и Къэралыгъо академический къэшьокъо ансамблэу «Напмэсым» сыкъызышьоцтыгъ. Мыщ сыкъызырагъэблагъэм, сигуапэу сыкъекуагъ. Сиоффшэн сыгу рехы, тильэпкъэ-

Түхэм сагурэл.
Кашшохэмкіэ, орэд чэфхэмкіэ фестивалыр баигье. Ятлонэрэ мафэм, бэдзэогьум и 23-м, спорт зэнэкьюкы зэфэшхьяафхэр зэхащагъех. Ныбжыкыкіэхэр кілэпсэ күудыннымкіэ ыккі нэмүкіхэмкіи зэнэкьюкых. Адыгэ джэгукіэ тофтухабзэр зэфашыжыгъ.

— Фестивалырсыгу риҳығы. Цыфыбы къеклонлагъ. Тыркуем ит къуаджэу тызерағъэблэгъагъэм адигабэ шыпсэоу къычіләктигъ, къызэралуагъэмкэ, мин 60 фәдиз. Къызэрэтпэйоктыгъэхәри, йофтхаббәзэр зэрэзэхашағъэри тыгурихығы. Фестивалыр зэхэзыщағъэхэм Тыркуем тхъаматеү исхэр къызэрадеүхәрәр, ахэм зэгүрүйоныгъэ азыфагу ильзү зэрэзэдэпсэухәрәр тинэрыльзэгъу хъугъэ. Къыхэзгъэцы сштоигъу Тыркуем ит къалэхэу Анкара, Стамбул, Анталие, Измир къарыкыгъэхэм тызераулыкагъэр. «Мыш фәдэ йофтхаббәзхэм мэхъянәшхо я!, сыда пломә хымә къэральгъомә адигэу арысыр бэ. Ахэм абзэ, шэн-хабзәхәр къахэнэнхэм, яныбжыкыләхэм адигагъэр арагъяшләнүм мыш фәдэ зэхахъэхәр фэйорышләх», — къылуагъ Адыгейим иобщественә организациеу «Адыгэ Хасәм» итхъаматеү Лыймыщэкъю Рэмезан.

ГЬОНЭЖЬЫКЬО Сэтэнай.
Мыекъуапэ — Къайсэри —
Мыекъуапэ.
Сурэтхэр зэхахьэм къышы-

Блэкыгъэ лешшэгъум
икэуххэм адэж
лъепкъ зэхашшэу адигэ-
хэр зыхэшагъэ хүрэв
нахь къэущагъ. Ащ
адигэпсэхэу кээлэ-
кээ куп къыкэу-
цугъ, ахэм
ащынагъ Къе-
къо Асфар.

Лъепэ мафэкэ

Чым къытхъагъ

Джыри институтын щеджээ адигэ юфым пылтыгъ, ежь илкъэгъу-лэгъу кээлэ заулэмэ къаратырэ стипендиер зэхагахъозэ, адигэмэ афэгъэхыгъэ тхыгъэхэу джынэс лъепкъым рамыгъэлэгъуху, рамыгъашэштигъэхэр хараагъэтуштигъэх, къадеджэхэрээр рагъаджэштигъэх, ащ ялъепкъ зэхашшэ нахь къыгъэущицагъ. Ащ фэдэхтыль «гэбэльтигъэхэр» нахыбэрэм къызыгъирахштигъэхэр якэлэгъаджэу Шхъэлэхъо Абу. Джащ щегъягъаю Абу ытэмчэгъэ къычэгъигъэ къалэхэм «япши татэ» агэгъэштигъэх, джыри зэрэгтэгъых, ежхэр бэшшагъэу хакэшмитысхажыных аломэ аныбжыкъэ нэссыгъэхами, джыри къеуцэгъухэп. Ахэмэ агэ имытимэ, ауж егашшэм къимынэрээр Къуекъо Асфар, зыгорэклэ ауж зыкъышымэ, шуукэлькало юфым пэлоуцош ары. Ары ежь Абу джы Асфар «пши тат» къызкыриорэр, ащ фэдэ цэхтамэтшом къытхишинын ыуасе гурэо.

Асфар ежь ыныбжь икууи изэхашшэ зыпкъ зеуцом, адигэм зыкъызэрэгигъэлэгъыщтым, зызериуцкъыжыщтым, ихъишшэ ишыпкъаплэкэ гээтэрэзкъыгъэнам, хэхэс адигэмэ яхэкуж къагъэзжынам, ащ зэпхынагъэу, зэгурононагъэу азыфагу илтээр гээптэгъэнхэм псэмыблэжъэу адэлажье.

Лъепкъым иоф агэ ригъэштигъын Асфар иакыли, ыкыучи, илгыги къахагъ. Мильку шыныр, ащ игэбэгъон Асфар үүгээгээгъэ, ащ къыхэклиэ ежь ышхъякли, иунагточки, иофки Ѣыкъагъэ бэу афхуу. «Чылэ юфир эзрифу хэтин нахь, ежь ышхъэе ерэгупшигъэжь фалуи хүгъэ, ау зыфакторэмрэ зыдакторэмрэ шэхэти, ежь игъогу рыхуагъ.

Асфар илэжакли итхыгъэхами зэгочигъэу уакытгэущицэн пльэкъыщтэп, ахэр зэпхыгъэх. Адигэмэ ялыуц-гууз, ахэм ящынакли, агъахъэрэ-ашлэрэм, дунайр къазэрэгурьорэм афэгъэхыгъэу ытхырэ къодыен, купэу зыдлажжэхэрээр ашлээгъуаэх. Мыхэр дахэу, лупклиэ итхыль «Дышшэ осэпс» зыфакторэмрэ хэолтагъо.

Иж-ижжым къытхъагъа-
гъэу непэ къынэсирэм Адигэ хасэмэ лъепкъымкэ мэхъанэшхо я. Ар сэ шыхэклиэ зъэ-
унэфигъэ Асфар, хыуушю шапсыгъэмэ я Хасэ куп цыкъукли
едгъажы, зэрэлэпкъэу къыт-
къеуци зэхэтшэжыгъэ, къыса-
пэси, ащ сиритхъаматэу ильэ-
сыбэрэ къесхыгъ. А лъехъа-
нам Адигеим и Хасэ зэтэу-
цугъаю, иоф шлагью маклоди,
Хэсашхъэм илашхэр бэрэ
къытхахъэштигъэх, тызэрэгъо-
зэн юфхэр къыталаштигъэх.
Мынкэ анахыбэрэ къытхэ-
хагъэу, къытхэтгэгъэ Асфар
сюшт. Мы лыим шапсыгъэхэм-
кээ тыфэрэзэн фаеу сэлни-
тэ, ащ изакъоп, а кээлэ купэу
1987-м къытгоуцаагъэмэ лъэ-
шэу яшуагъэ къытэгъигъ.

Шъачэ, Туапсэ, Геленджик зыфэлпошт къалэхэм алъапсэ 1838-рэ ильэсийн жыныгъуа-
клем и 12-м уцууэу алии Крас-
нодар краим илашхэм мыш мэфэкъышо рашилэнэу фе-
жъэгъагъэх. А мафэр ары ад-
миралэу Лазаревыр зиппэшэ
урыс къухъэмэ Хы Шуцэ лу-
шьор аштэнэу зырагъэжъагъа-
гъэр, сид фэдэу хүмэ адигэ-
мэ зао къаццырашилэгъэр
къалэмэ алъапсэ хүн? Къуе-
къо Асфар, Лэупекэ Нурбый, Хъэпэе Арамбый агэ дэдэ
къыткъеуцагъэмэ ашынх, Ас-
фаррэ Арамбийрэ хүрэм эмы-
шүху коммунистэе ялартие
хэкъыжыгъагъэх, еланэ кээлэ-
шумэ къахэхъуагъ, лъэшшэу
къыдготыгъэх. Тэ ахэр тщи-
гъупшэхэрэп.

Къуекъомэ ягугу зыпшы-
рэм, Хасэм изы пкъэу щыты-
гъэ Къуекъо Налбыу Асфар
ышнахъу югы иль. «Дышшэ

тиакыил зэхатлхъу юхэхъу
хэхэс адигэхэр арых. Бэрэ

шын, тэ шапсыгъэ ябынкээ, ильэс шыенкъо горэмкэ, мо-
уцтэу тыхотэштмэ, къэбарыжь-
мэ такъихэнэжыими дэгъу,
убэлахъмэ, Хы Шуцэ лу-
шьор аштэнэу зыгорэм ёшош-
гъэху. «Мы убыххэу Асфар
къытхъжыгъэхэм ягъогу ти-
тет шуула?» сэөшь, сыгу цы-
кыкү зыхъукэ загъорэ сизэуп-
чыжы.

Адигэмэ заугоижынэу, за-
уухыжынэу гүгэлпэ къытаты-
рэп, ежь Асфар итхыль къы-
зэрэшилоу, тэ, адигэхэмкэ, «тэз-
тиэмэ, тшхэ щытымыфэжы-
мэ» къыддеэн Ѣылэп, арышь,
лъепкъ гупшилэгъу икы ху-
щтэл. Адигэ ябынкээ непэ ти-
зэрэгтэшшилоу, тэзэлдэгъэх, ти-
зэдээлэпшэлжэх, ти-
зэдээлэпшэлжэх.

Къуекъо Асфар итхыль ина-
хыбэ дэдэ зыфигъэхыгъэр
хэхэс адигэхэр арых. Бэрэ

пэ ареты ткъошымэ: бэ шэн, макэ шэн зэгорэм къагъээ-
жыщт, ащ ыльапсэу хүн фаех
бзэр, хабээр, лъепкъ зэхашшэр.

Къэзигъээжырэмэ тихэ-
гъэгу ихэбзэ-унашхъох, урсы-
бзэр ашлэрэп, ныдэлтфыбзэр
зыузыгъэу ахэтэйр бэ, ахэмэ
яофт нахь ыгъэпсынкэным, об-
ществэм хэгъозэжынхэм пае
адэлэпшэлэнэу иныбдэгъухэр
игъусэу Асфар фондэу «Хэ-
куж» зыфилорэр зэхищагъ,
нэужым къэралым а юфмэ ап-
лынэу общественне движени-
хэм фитынгыз къазыретым,
республике движение «Сам-
гъурур» зэхиши, ильэсэйрэ-
дахэу юф ригъэшагъ, тильэп-
къээхэмэ якъеухъумэн, ахэр
зычыгчэгъу зэхэтынхэм, зэ-
рэугоижынхэм пылтыгъ, адигэ-
мэ кэгъэкъон, гүлэтыпэ аф-
хуу. Гукъо а движение шла-
гъор зэфязгъэшыгъэмэ адигэ
тихаматхэри зэрахэтыгъэхэр...

Хэхэс адигэмэ яофт Ас-
фар анахь къидэхъу гэхэмэ зуу
ащыщу сэлъытэ ежь
ышхъякэл къацакло фэ-
хуу, Югославиим щы-
клюрэ заом къыхэклихи
Тыркуем зышхъе къе-
зыхылэжыгъэ адигэ-
хэр нэбгыре щэктэхъу
хэзэгъэрэшыгъэу Истамбыл зы чыпэ
шызэригъеулихи, Ыэкыб
юфхэмкэ Урысыем и
Министерствэрэ илашхэм-
рэ яшэхэл хэлъеу яхэкуж
къызэришэжыгъэхэр.
Мын къытхъиогъэн фае
ежь Асфар ишьэогъу-ныб-
дэгъухъу Тыркуем ис-
хэр къыздыригъаэхэ, ахэмэ
ягупшилэгъэхэ, яхэкуж
зэрэлэпчэхэ, зэ-
рэшэхэгъэхэ, мазэм ехуэр тиунэ
исыгъ, тигъэтхъэжыгъ, ежы-
ри къытэгъупсэфилэгъ.
«Ынэ-
хэр ыкыб Ѣылэхуу къожыгъэ»
зыфайорэм фэдэу ыгъээжыгъ,
тыгы туписи Ѣылэхуу зыдхыжы.

Тиунэкощ Исмахыилэ ильэ-
шишэ ыныбжыгъ Асфар зы-
юокэ, Францием Люксембург
ащылэ адигэмэ зэрэхъягъэм,
дунэе адигэ зэхахъэм зэрэх-
лэжагъэм афэгъэхыгъэу ти-
гээзетэу «Шапсугиим» иредэ-
тор шхъялэу Ныбэ Анзор Ас-
фар дишыгъэ зэдэгүүшэгъури
тихаматхэри зэрахэтыгъэхэр...
Хэхэс адигэмэ яофт Ас-
фар анахь къидэхъу гэхэмэ зуу
ащыщу сэлъытэ ежь
ышхъякэл къацакло фэ-
хуу, Югославиим щы-
клюрэ заом къыхэклихи
Тыркуем зышхъе къе-
зыхылэжыгъэ адигэ-
хэр нэбгыре щэктэхъу
хэзэгъэрэшыгъэу Истамбыл зы чыпэ
шызэригъеулихи, Ыэкыб
юфхэмкэ Урысыем и
Министерствэрэ илашхэм-
рэ яшэхэл хэлъеу яхэкуж
къызэришэжыгъэхэр.
Мын къытхъиогъэн фае
ежь Асфар ишьэогъу-ныб-
дэгъухъу Тыркуем ис-
хэр къыздыригъаэхэ, ахэмэ
ягупшилэгъэхэ, яхэкуж
зэрэлэпчэхэ, зэ-
рэшэхэгъэхэ, мазэм ехуэр тиунэ
исыгъ, тигъэтхъэжыгъ, ежы-
ри къытэгъупсэфилэгъ.
«Ынэ-
хэр ыкыб Ѣылэхуу къожыгъэ»
зыфайорэм фэдэу ыгъээжыгъ,
тыгы туписи Ѣылэхуу зыдхыжы.

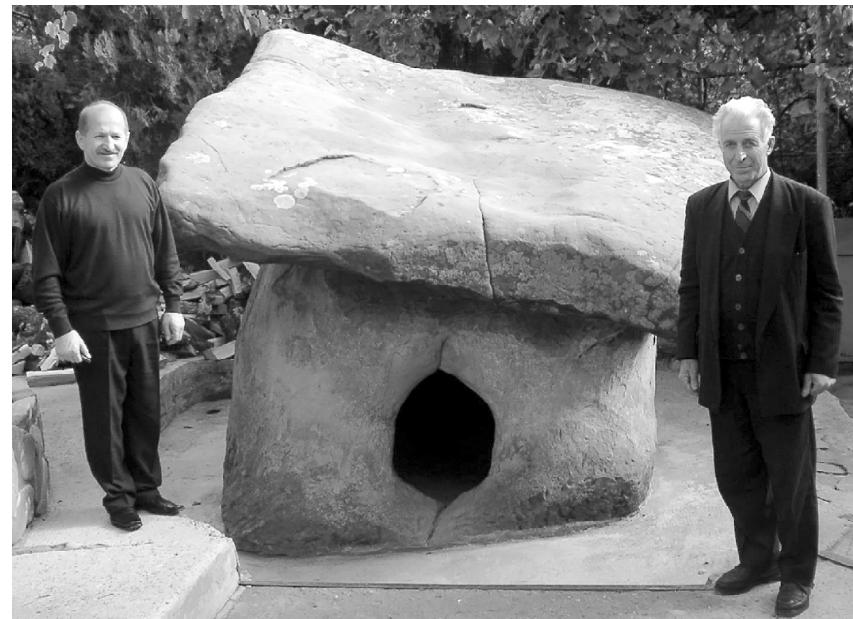
Уахтэр maklo, klapэхэр къа-
klox, нахыжхэр loklotykhых,
ахэмэ яакылрэ ягупшилэгъ
«al-анаасын» тоу зэгорэм къы-
фэдгээжэжыщтмэ, непэ джы-
ри тиэм тылтылтээн, тигуухьэ
лэжыгъэ джыри къезхыакы-
рэмэ къалытхырэ къэбарым-
рэ даушырэ къетыхуумэнхэ
фае. Миры Асфар итхыль анахь
зэфхыссыжы инау Ѣиширэ-
мэ ащыл.

Лъэшшуу гуапэ «Дышшэ
осэпс» зыфилорэ тхылтыр къы-
зэрэдэкъыгъэр, ежь Асфар зе-
рилоу, осэпсир къодыжыгъэ
тшошыими къодыжырэп, чыгум
шынэгъякэ ретышь, ащ къы-
тенэжы. «Дышшэ осэпсир»
адигэм идышилэ къэн зымыгъэ-
къодыщтмэ ащыл, лъэпкъым
ар къифэнэшт, лъэпэ мафэкэ
чым къытхъи лъэпэ мафэ щи-
дэгъэшэу тлон!

ТІЭШҮУ Мурдин.

Шапсигъэмэ ятхамэт гъэ-
шыагъ, Адигэ Республи-
кэм культурэмкэ изаслу-
женэ юфыши, заомрэ юф-
шэнимрэ яветеран.
Къуаджэу Шхъяфит.

Сурэтым итхэр: **Тіэшүү Мур-
дин** Къуекъо Асфаррэ.

закъоу, зылэу къытхэгъэгъэу, тхаклоу, философу тиэгъэ Нал-
бый идунэе зэхашшэ авторым
лупклиэ къыдгурегъало.
Адигэм гъогу къинэу, гъогу
къыхъэу къыкъулахъэм, ихкуу
псэмыблэжъэу къэзыгъумагъэх-
эм, фэлэжагъаэхэм уашмын-
гыуазэу, ахэр гууз-лүүз пфэ-
мыхъгъэхэу лъэпкъым гутэйн-
гэ фууиэу уфэлэжъэн плъэ-
къыщтэл. Асфар ытхыгъэхэм,
«Дышшэ осэпсир» зэрэхтэу,
купклиэ ялэр ильэсиишээ зэо
мэхъаджэу урыс пачыхъэм
къыришылэгъэр Чёркесиим кло-
дипэ зэрэфхэгъуяа, адигэр
ипхъихъэ-итэхэу зэришыгъэр
къахэчи. Кавказ заом тегбү-
лон зыкъэтгэмыльэкъирэр зэкэл
зэрэлэпчэхэ, яхэкуж
зэрэлэпчэхэ, зэ-
рэшэхэгъэхэ, мазэм ехуэр тиунэ
исыгъ, тигъэтхъэжыгъ, ежы-
ри къытэгъупсэфилэгъ.
«Ынэ-
хэр ыкыб Ѣылэхуу къожыгъэ»
зыфайорэм фэдэу ыгъээжыгъ,
тыгы туписи Ѣылэхуу зыдхыжы.

Анахь Ѣынагъоу непэ адигэм
шхъарытыр иуагъомэ сабы
бэу къазэрарымхъожырэр
ары. Тята плашъэмэ унэгъоу
лу-
жъухъэр ялгъэх, сэ сяяжъ,
гутшыэм пае, къэлибгүү ыпугъ,
сяя — блы, сэ — тфы, си-
къалэмэ Ѣы, тлу. Сыда чыжъэу
сыкъониши зыгорэм лапэ фэс-

рэпшэжыгъэм фэгъэхыгъэу
«Дышшэ осэпсир» зи адэ хэл-
тхагъэп», — елчигъэти, ар къэ-
клюшт юфмэ ахэтэйнэу къыуагъ,
зэрэхъурэмкэ, мын фэдэ тхы-
лъышуухъэмкэ джыри тигъегу-
шон, тигъэгушон гупшилээ и,
Тхъэм къыдэрэгъэхъу.
Юфыгуаэ Асфар итхыль
къыщтэти, лъэныкъуабэмэ
аны. Зэктэхэдэгээжыгъэм яофт
мын ётымыхылэхэм хуущт,
ау «Дышшэ осэпсир» ахэмэ
ябгъуклон ылъэхырэпти, сэри
себгъуклон сэлэхыгъэпти. Адигэм
зиуужыжынам, зыкъуухъумэ-
жынам апае «Дышшэ осэ-
псир» фэдэ тхыль байхэр нахь
балоу къыдэхъу шыгъэн фае.
Адигэ къалэхэу лъэхъирэ амал-
рэ, адигэту зиэхэм, апкын-
элынхэр, къупшхъхэр адиг-
эмэ, мы тхыльям фэдэхэр
адигэ унагто пэпч илтынэу
ашын фае.

Асфар адигабэмэ ахэхъагъ,
адигэ лъэпкъхэр зэфэдэу икла-
сэх. Тэ, шапсыгъэхэм, тида-
хэ зэриуагъэр лъэшшэу тигуап.
Янэ

